

30 PREJUDICIS LINGÜÍSTICS

CONSIDERACIONS INICIALS

Els prejudicis lingüístics sempre són fruit de situacions desigualitàries, en què la llengua sol jugar un paper simbòlic de domini o de submissió. Quan s'imposa una llengua fora del seu territori sempre s'apela a elements de caire ideològic per donar suport a l'esmentada imposició. En situacions d'abús clar, la generació de prejudicis lingüístics resulta pràcticament automàtica.

Però aquests prejudicis esdevenen encara més perillosos quan ja no es donen en una situació de submissió que sigui tan clara (almenys per a una majoria de parlants). Aleshores es genera un nivell molt elevat de confusió i de dubtes.

A continuació oferim una llista amb alguns dels prejudicis lingüístics més habituals entre nosaltres, i una resposta senzilla i clara a cadascun d'aquests prejudicis. Si les condicions històriques de la llengua catalana haguessin estat de plena normalitat d'ús, aquests prejudicis resultarien totalment impossibles. Han estat, per tant, els fets històrics concrets els que han determinat que aquests prejudicis avui encara siguin possibles.

Pràcticament tots aquests prejudicis tenen l'arrel en etapes històriques passades, i s'han generat, sovent, en contextos no democràtics. Malgrat les millores pel que fa a la qualitat democràtica, emperò, alguns d'aquests prejudicis romanen intactes, precisament perquè no gaudim ni d'un model lingüístic igualitari a l'Estat espanyol ni de la capacitat pròpia per dissenyar el nostre estatus lingüístic (a causa de la dependència política).

El fet de viure en un sistema democràtic (almenys formalment) però amb una qüestió nacional no resolta fa que molta gent pugui percebre aquests prejudicis com a idees que la gent accepta voluntàriament, i no com a fruit d'imposicions (majoritàriament del passat, però, en alguns àmbits, també del present). Convé, per tant, posar fil a l'agula a fi i efecte de mirar de desfer alguns malentesos.

ALGUNS PREJUDICIS HABITUALS:

-Quan un et parla en castellà és de bona educació respondre-li en castellà.

Aquest prejudici té l'origen a la Revolució francesa. Quan es fa la revolució, a França hi havia devers la meitat de la població que parlava altres llengües (bretó, cors, alemany, occità, català, basc...). Les diferents llengües de França –excepte la de la República, que de seguida va quedar ben clar que era una de sola– eren denigrades amb termes pejoratius (“patois”, en deien, i encara molts en diuen).

Mentre al francès se li atribuïen qualitats positives (era la llengua de la Il·lustració, de la llum, del progrés, de la ciència, i, per descomptat, de la Revolució i de la República), a

les altres llengües se'ls atribuïen qualitats negatives (eren, paral·lelament, les llengües del passat, del retard, de la ignorància, del feudalisme, de l'abús antidemocràtic, de la superstició, etc). Totes les llengües, per tant, passaven a estar fortament connotades.

En aquest context de forta connotació lingüística, parlar francès passava a ser cosa de persones ben educades.

El model lingüístic de l'Estat espanyol es va anar construint com una còpia del francès. A l'Espanya pretesament liberal s'imposà el jacobinisme lingüístic, de manera que parlar una determinada llengua també va passar a estar connotat. I, per tant, hom va considerar que feia de bona educació parlar en castellà, especialment si hom parlava amb algú que utilitzava aquesta llengua.

En aquesta pauta de comportament lingüístic es basa la desigualtat existent al model lingüístic propi de l'Estat espanyol i constitueix un element actiu en la minorització de la llengua catalana (i de les altres llengües existents al regne d'Espanya que l'Estat no considera com a oficials del propi estat).

Per tant, pensar que necessàriament hem de respondre en castellà si ens hi parlen, siguin quines siguin les circumstàncies, constitueix un prejudici lingüístic, basat en consideracions de caire estrictament polític.

Se supera fàcilment: basta practicar el bilingüisme actiu. Quan et parlin en castellà, contesta tranquil·lament en català. Veuràs que generalment t'entenen sense cap problema. I ajudaràs els no catalanoparlants a incorporar-se a la nostra comunitat lingüística.

QUÈ PODEM FER SI... ENS PARLEN EN CASTELLÀ?

Mai donar per suposat que qui ens parla no comprèn el català. Generalment, la gent l'entén. Són traves de tipus psicosocial les que fan que hi hagi alguns malentesos. Si no responem en català, ja donam per suposat que no ens entenen. I, per tant, podem estar menyspreant la persona amb qui parlem. Parlant en català, la convertim en un dels nostres, l'acostam a la nostra comunitat lingüística, li facilitam la seua incorporació a la nostra comunitat humana.

Si s'estableixen dificultats de comunicació, esmolarem les nostres capacitats comunicatives per fer-nos entendre tan bé com sigui possible. I només canviarem de llengua en cas de bloqueig total. Sabent, naturalment, que no hem de fer-ho si no ens vaga.

-El català estàndard es menjarà l'eivissenc.

El fet que la llengua catalana hagi passat a formar part dels programes educatius i sigui present a l'ensenyament, a la nostra part del món, ha provocat l'aparició d'aquest prejudici lingüístic. Aquells que voldrien que el català passàs a ser una llengua residual (o, directament, que desaparegués) saben la importància que té l'existència d'un model de llengua estàndard, que sigui reconegut com a tal per una clara majoria de parlants. Si

existeix un estàndard, existeix la llengua formal, i s'evita la relegació a àmbits informals i la patuesització.

Efectivament, emperò, el registre estàndard té un impacte en les diferents variants dialectals de la llengua. Ocorre amb el català i ocorre amb totes les altres llengües. La tendència general, entre les llengües que es troben plenament normalitzades, és a l'estandardització de la llengua. Les diferències dialectals tendeixen a reduir-se, fins i tot en els casos de llengües amb més diversitat dialectal (pensem, per exemple, en l'italià o en l'alemany).

Que es produeixi un cert punt d'interferència entre l'estàndard i les diferents variants dialectals, idò, resulta totalment lògic. Ara bé, en el nostre cas, no és el català estàndard el que impacta més durament en la presència social de l'eivissenc. Basta que observem, en el conjunt de la nostra societat, de les persones que no parlen eivissenc dialectal quin percentatge n'hi ha que usin el català estàndard i quants n'hi ha, per exemple, que parlin habitualment en castellà. D'aquesta observació se'n dedueix fàcilment quina llengua té més impacte en la reculada de la variant eivissenca del català.

Fets canten, i un mínim d'observació serveix, ben aviat, per eliminar aquest prejudici lingüístic (tret que, com ocorre altres vegades), se sustenti en un grapat més de prejudicis lingüístics.

QUÈ PODEM FER SI... ENS TROBAM AMB UN "BLAVER" EIVISSENC?

Mai rebutjar cap forma pròpia del parlar d'Eivissa, de l'eivissenc, de la nostra manera d'accedir a la llengua comuna catalana. L'eivissenc és igual de català que qualsevol altra variant de la nostra llengua. I tothom parla alhora la llengua i una variant de la llengua. Per tant, mostrarem, entrada la discussió, tot allò que fa que l'eivissenc no col·lisió amb el català, i mirarem de posar de manifest amb qui col·lisió realment.

Provau, per exemple, de suggerir al vostre interlocutor que us digui mitja dotzena de paraules que no puguem trobar en qualsevol diccionari de la llengua catalana.

-El català és una llengua minoritària.

Les llengües minoritàries són les llengües pròpies de les minories lingüístiques, és a dir, les llengües que han quedat residualitzades dins el seu propi territori històric i les llengües dels grups humans desplaçats d'un lloc a un altre que han estat en condicions de mantenir la llengua a través del temps. Dins el primer grup hi podríem incloure, per exemple, les llengües de les poblacions autòctones de l'Amèrica del Nord: el navaho, el xeroqui, el tomahawk, etc. I, en el segon, l'hebreu a l'àrea siberiana d'Ula Ude, l'italià a Croàcia o l'alemany a certes comunitats americanes.

El català no està en una situació comparable amb cap d'aquestes. És la llengua territorial d'un espai que va entre Salses i Guardamar, de nord a sud, i entre Fraga i l'Alguer, d'oest a est. Compta amb més de nou milions de parlants, és la llengua de treball de més de quinze universitats, compta amb mitjans de comunicació propis i amb

sistemes educatius... No s'assembla gens ni mica al que entenem per llengües minoritàries.

Certament, l'ús social del català no es troba en una situació plenament normalitzada, ni prop fer-hi. Però això no implica, per descomptat, que es pugui considerar el català com a llengua minoritària. I els catalanoparlants, més de nou milions d'uropeus, seria aberrant que fóssim considerats com a « minoria lingüística ». El català és una llengua d'abast mitjà, entre les llengües parlades dins la Unió Europea, amb alguns parlants menys que el txec o l'hongarès i amb alguns parlants més que el búlgar o el grec.

La idea que el català és una llengua minoritària la volen promoure aquells que no accepten el procés de normalització del català per minar la nostra autoestima col·lectiva. Saben que la psicologia social juga un paper molt important a l'hora de mantenir i desenvolupar el paper social d'una llengua (o de no fer-ho). Per tant, aquesta consideració formaria part de la guerra psicològica a què estam sotmesos des de fa tres segles i que ha anat mutant d'acord amb els canvis socials i tecnològics.

QUÈ PODEM FER SI... ENS DIUEN QUE EL CATALÀ ÉS UNA LLENGUA MINORITÀRIA?

El nostre cervell funciona per comparació. Probablement n'hi haurà prou que comparem el català amb diverses llengües europees (posem el lituà, el letó, el suec, el finès, el txec, l'hongarès, el grec...). Després de la comparació, la consideració del català com a llengua "minoritària" no s'aguantarà per enlloc.

-El català és una llengua poc útil.

Això és com dir que la Filosofia, la Música o l'Expressió Artística no tenen importància en la formació de les persones. En què ens basam per afirmar que quelcom és o no útil? En qualsevol cas, una llengua sempre és útil per als seus parlants, perquè constitueix el vehicle d'intercanvi d'informació (i de construcció de la cosmovisió compartida) de les persones que la parlen. Només per aquest fet, totes les llengües són útils, exactament en la mateixa mesura, per a les persones que les parlen. No així per a aquelles persones que no les coneixen.

En termes estrictament pràctics, la llengua catalana és útil en la mesura en què algú vulgui viure entre nosaltres en unes condicions d'igualtat d'oportunitats. És evident que en molts àmbits hi ha una presència important de la llengua catalana. Participar en igualtat de condicions en el món educatiu només es pot fer plenament si se sap català; optar a un lloc a l'administració, també implica haver de conèixer la llengua catalana; i pledejar per qualsevol lloc de feina sempre resultarà avantatjós per a aquells que coneixin el català enfront d'aquells que desconeguin la llengua.

El català, per tant, presenta un doble vessant d'utilitat: és útil, en tant que llengua compartida, per a tots aquells que parlam català i és útil per viure als diversos territoris on es parla la nostra llengua.

QUÈ PODEM FER SI... ENS DIUEN QUE EL CATALÀ ÉS UNA LLENGUA POC ÚTIL?

Per començar, ens podem sentir ofesos i podem manifestar-ho. A cap ciutadà normal no li agrada que menyspreïn la seua llengua. Considerar una llengua –la que siga- com a poc útil constitueix un acte evident de menyspreu.

Si no tenim ganes de fer pedagogia, podem fer per manera d'obligar el nostre interlocutor a demanar-nos disculpes. Si ens trobam pedagògics, li podem explicar les múltiples utilitats que té la llengua catalana dins la nostra societat.

No ens posem nerviosos : sempre val més aplicar-hi una mica de sana ironia mediterrània!

-Més valdria dedicar les hores d'aprenentatge del català a l'aprenentatge de l'anglès.

Aquest absurd prejudici es desmunta molt fàcilment. Observem, per exemple, per què va fracassar el projecte de trilingüisme que s'intentà a les illes Balears des del govern autonòmic : perquè el grup de professors que impartien les classes en català tenia un gran segment de coincidència amb el grup de professors que podien impartir classes en anglès. Entre els que les imparteixen en espanyol, en canvi, el grup de persones capacitades per impartir classes en anglès es reduïa notablement.

L'aprenentatge de les llengües es basa, fonamentalment, en l'actitud. Les persones que presenten una actitud positiva envers l'aprenentatge d'una llengua determinada (siga la que siga) tenen molta més facilitat per aprendre-la que no les persones que tenen una actitud neutra o negativa. De fet, l'aprenentatge d'una llengua es basa molt més en l'actitud que no en la capacitat intel·lectual. Amb una actitud positiva, l'aprenentatge resulta un camí planer.

Les persones que parlam català, de manera totalment generalitzada, solem parlar, com a mínim, dues llengües. És més fàcil per als bilingües practicants aprendre una tercera llengua que no ho és per als monolingües. I, encara, resulta molt més fàcil aprendre una quarta llengua quan ja se'n saben tres. I així successivament. Per tant, aprendre català, adquirir el català per part de les persones que no el tenen com a primera llengua sol ser molt útil també per a l'aprenentatge de l'anglès (i d'altres llengües). Ho tenen molt més fàcil els que en parlen més d'una que no els monolingües militants. Per tant, el prejudici que val més dedicar hores a aprendre anglès que no a aprendre català parteix d'una base cognitiva científicament falsa.

QUÈ PODEM FER SI... ENS DIUEN QUE MÉS VAL APRENDRE ANGLÈS QUE CATALÀ?

Podem expressar la consideració, totalment elemental, que hi ha més coneixedors de l'anglès entre els bilingües que no entre els monolingües, arreu d'Europa. Els catalanoparlants, per efecte de la Història, de manera generalitzada, sabem dues

llengües. Tenim així un accés més fàcil a una tercera. A qui ens estigui dient això li podem mostrar la utilitat de saber català... per aprendre anglès!

-El català és una llengua regional / autonòmica.

Durant el franquisme, quan l'objectiu del règim era, manifestament, esborrar la llengua catalana del mapa, es denostava la nostra llengua amb desqualificatius com ara que era un "dialecte", o que existien diversos "dialectes" (català, valencià, mallorquí, menorquí, eivissenc) que no guardaven cap relació entre ells. La promiscuïtat dialectal impel·lia el ciutadà mitjanament raonable a decantar-se per la "llengua nacional" i abandonar el caos.

Quan es varen fer avanços cap a un sistema més democràtic, es va haver d'abandonar la denostació pura i simple, i es va passar a una nova terminologia. El català era considerat com una llengua "regional". S'utilitzava el concepte "llengua regional" enfront de "llengua nacional" (per definició, la llengua de la nació, que ells volien fer coincidir plenament amb l'Estat).

I, amb la construcció de l'anomenat "Estat de les autonomies", es va passar a una nova terminologia. El català passava a ser una llengua "autonòmica". Les llengües "autonòmiques" també ho són per diferenciar-se de la llengua "oficial de l'Estat" (que continua sent una de sola).

El català és una llengua parlada a un petit estat pirinenc (Andorra, on és l'única llengua oficial), a Catalunya (on hi ha tres llengües oficials: el català, el castellà i l'occità), a les Illes Balears i al País Valencià (amb dues llengües oficials), a la Franja de Ponent i al Carxe (dins l'Aragó i Múrcia respectivament, on l'única llengua oficial és el castellà), a la Catalunya del nord (dins els territoris de la República de França) i a l'Alguer (Sardenya, Itàlia). D'una llengua amb aquestes característiques de distribució político-geogràfica se'n pot dir, remotament, "llengua autonòmica"? La resposta és òbvia. Com resulta també del tot obvi que s'usen conceptes com ara "llengua autonòmica" per intentar establir una jerarquia en què la llengua catalana quedi per sota de la castellana. L'esquema no es diferencia gens ni mica del propi del franquisme, però han canviat, inevitablement, les formes aplicades. El projecte final, emperò, no difereix gaire.

QUÈ PODEM FER SI... ENS QUALIFIQUEN EL CATALÀ DE LLENGUA REGIONAL/AUTONÒMICA?

Abans de res, hem d'esbossar un somriure franc i obert. Podem proposar, si som en una àrea turística, al nostre interlocutor que escolti diferents llengües de persones procedents d'altres llocs i que intenti esbrinar quines deuen ser "nacionals" i quines "regionals" o àdhuc "autonòmiques". Reduïda la prova a l'absurd, si és una persona intel·ligent no podrà evitar sentir-se en ridícul. Dos colpets a l'esquena i una cervesa compartida (amb alcohol o sense) apaivagaran aquest sentiment, que tampoc no hem de fomentar mai en els nostres conciutadans.

-Els mallorquins parlen molt tancat. /Els mallorquins parlen més tancat que els valencians.

La consideració de determinades variants lingüístiques com a més “tancades” o més “obertes” resulta també un prejudici bastant estès a la nostra part del món. Generalment, el prejudici s’expandeix des dels parlants monolingües de castellà, que consideren el grau de tancament o d’obertura en relació a les característiques de l’única llengua que ells parlen habitualment.

Així, si una variant lingüística té la vocal neutra (com ocorre, de manera generalitzada, en el català oriental), serà més “tancada” que no si li manca (com ocorre en les variants del català occidental). Per tant, hom considerarà més “tancat” el mallorquí que no el valencià o el lleidatà.

Resulta molt fàcil reduir aquest prejudici a l’absurd. Segons aquest criteri les llengües amb més varietat vocàlica (o fonètica, en general), com ara el noruec o l’islandès serien més “tancades” que les llengües que tenen una varietat fonètica menys accentuada (com algunes llengües romàniques, sense anar més lluny).

L’altra possibilitat és que el grau de “tancament” depengui de la distància en relació a la llengua de qui formula la consideració, de manera que el prejudici, en aquest cas, es desmunta tot sol.

QUÈ PODEM FER SI... ENS DIUEN QUE PARLAM TANCAT?

Podem suggerir-los que parlin obert. L’únic fonema compartit per totes les llengües del món és la A. La A és el fonema obert per excel·lència. Quin tipus de comunicació podríem establir si tots parlàssim “obert”? Parlariem només amb la A? I com ho fariem per distingir uns missatges dels altres?

Posarem en evidència, per tant, que, o tots tancam una mica, o resulta del tot impossible d’entendre’s.

-El castellà s’escriu com es pronuncia i el català no.

Per definició cap llengua no es pronuncia com s’escriu. Si acceptàvem que sí, negariem, per exemple, la qüestió de la pluralitat dels alfabetos. I si agafam llengües com ara l’hebreu, l’àrab, el grec, el francès, l’hindi, el xinès i el japonès (per esmentar-ne set de ben conegudes) només tenen en comú que totes tenen alfabetos diferents. Per què hauríem de suposar que l’única possibilitat d’escriure com es pronuncia fos a través de l’alfabet llatí, justament el nostre?

D’altra banda, entre les llengües que s’escriuen en alfabet llatí, tenim sons que s’escriuen de maneres molt diverses. Així, per exemple, tenim que el primer so de la paraula “txec” en català s’escriu amb tx, en castellà amb ch, en txec amb cz... La n

palatal, en català s'escriu ny, en castellà ñ i en francès gn. Quina s'adequa a la pronúncia real?

Com que, precisament, no hi ha cap llengua al món que s'escriui tal i com es pronuncia, i les ortografies de les diferents llengües són purament convencionals, es va inventar l'Alfabet Fonètic Internacional (AFI) que, justament, serveix per saber – independentment dels condicionants ortogràfics- com es pronuncia cada so. Molts diccionaris l'incorporen per tal que sapiguem com es pronuncia cada mot.

Pretendre que una llengua –la que siga- s'escriu tal i com es pronuncia (tret que s'usi, com per als discursos del Papa, l'AFI), constitueix una prova extraordinària de xovinisme. L'escriptura, i, encara més, l'ortografia, sempre depenen de convencions. S'han establert unes regles com se n'haurien pogut establir d'altres.

QUÈ PODEM FER SI ENS DIUEN.. QUE ELLS PARLEN COM ESCRIUEN I NOSALTRES NO ?

Basta que els mostrem uns quants alfabetos diferents. Mostrem-los un text en xinès, un en japonès, un en tailandès, un en hindi, un en àrab i un en hebreu, per exemple. O remetem-los la memòria a aquests diferents alfabetos. I demanem-los per què les nostres grafies (o les seues) s'ajusten més a la pronúncia que no tots aquests altres alfabetos?

La qüestió cau per si mateixa.

-A Eivissa només sap parlar català una minoria.

Existeix un fenomen molt curiós, relacionat amb el pes social i institucional de qualsevol llengua: aquelles llengües que tenen una presència majoritària tenen tendència a ser percebudes encara com a més grans que no són en realitat. Correlativament, aquelles que es troben en situació de minorització tenen tendència a ser percebudes com encara més minoritzades (o fins i tot minoritàries).

Així, el fet que moltes vegades els catalanoparlants canviem els nostres usos lingüístics i passem al castellà fa que la presència de la llengua castellana sigui molt més rellevant en el si de la nostra societat del que li pertocaria fins i tot per pes demogràfic.

Segons dades de l'IBESTAT (l'Institut Balear d'Estadística), més del noranta per cent de la població d'Eivissa entén el català i debes el vuitanta per cent té competència lingüística suficient per parlar-lo. Certament, la competència escrita baixa molt significativament, fins al quaranta per cent, molt explicable perquè durant les quatre dècades de la dictadura franquista el català va ser proscrit de les escoles, i, encara, amb la Transició, hi començà a entrar molt tímidament. No fou fins l'any 1996 que hi hagué competències en matèria d'Educació i en què s'establí un mínim d'un 50% d'ensenyament en llengua catalana.

Hi ha qui pensa que només saben parlar català una minoria de ciutadans d'Eivissa perquè els catalanoparlants solen canviar de llengua quan parlen amb castellanoparlants,

un percentatge important se senten insegurs a l'hora d'escriure en català i es mantenen certes pautes de comportament diglòssic. Però aquesta aparença amaga una realitat molt diferent: el català és la llengua habitual, amb una transmissió generacional normal, entre els habitants autòctons de les illes d'Eivissa i Formentera (i de la resta de l'arxipèlag balear). I s'ha mantengut amb una normalitat extraordinària si tenim en compte les circumstàncies històriques que ha hagut de patir. Considerar el català com la llengua d'una minoria, a més de totalment injust, resulta radicalment inexacte.

Com a tema relacionat, hi hem d'afegir que, si s'ha intentat, històricament, que creguéssim que l'eivissenc era diferent del català ha estat precisament perquè consideràssim que érem molt pocs parlants. No és igual considerar-se parlant d'una llengua que coneixen devers cent mil persones que ser-ho d'una llengua que compartim amb més de nou milions. Com deien a l'Imperi Romà, divide et impera.

QUÈ PODEM FER SI... ENS DIUEN QUE EL CATALÀ NOMÉS EL PARLA UNA MINORIA?

Convidem-los a fer el cafè a ca nostra i mostrem-los com som milions de persones que, diàriament, vivim en un context en què tothom parla català amb tota naturalitat.

La gent tendeix a viure en compartiments estancs i molts pensen que allò que ocorre al seu voltant és allò que ocorre pertot arreu. Se sorprenden, per tant, quan detecten altres realitats. Sempre resulta saludable fer el cafetó amb els vesins, amics, convidats o saludats.

-Només ensenyen català les universitats de Catalunya, València i Balears.

Un dels punts forts amb què compta la comunitat lingüística catalana és el fet de tenir una potent xarxa universitària : la Xarxa Joan Lluís Vives, integrada per totes les universitats dels Països Catalans. Aquesta xarxa és formada per la Universitat de Perpinyà (a Catalunya Nord), totes les universitats de Catalunya, totes les universitats del País Valencià i la Universitat de les Illes Balears. Òbviament, el català és la llengua vehicular (principal o compartida) a totes les universitats dels nostres tres països.

Però no és veritat que no s'ensenyi a d'altres universitats. De fet, existeix una xarxa d'estudis de llengua catalana amb presència als cinc continents, coordinada per l'Institut Ramon Llull, la institució que se n'encarrega de la difusió exterior de la llengua i la cultura catalanes, amb presència a més de cent cinquanta universitats d'arreu del món.

Sorprenentment –perquè no hauria de ser així, ni que fos a causa del veïnatge-, hi ha moltes més universitats on s'ensenyi el català a Alemanya, al Regne Unit o als Estats Units que no a la resta del regne d'Espanya. Però, en qualsevol cas, aquesta mancança no és atribuïble per cap cantó a la comunitat lingüística catalana.

QUÈ PODEM FER SI... ENS DIUEN QUE EL CATALÀ NOMÉS S'ENSENYA A LES UNIVERSITATS DE L'ÀREA CATALANOPARLANT?

Entrem-los a la pàgina web de qualsevol de les cent cinquanta-i-tantes universitats d'arreu del món on es poden cursar estudis de llengua catalana i que ells mateixos s'autoavaluin.

-L'eivissenc (el mallorquí, el valencià) i el català són llengües diferents.

Per tal d'accentuar la sensació de minoria (i de minorització) que patim els catalanoparlants, aquells que han volgut homogeneïtzar lingüísticament França i Espanya han intentat aconseguir la divisió de les diferents llengües. Entre nosaltres, especialment a partir de la promulgació dels Decrets de Nova Planta, al segle XVIII, s'ha fet una ingent campanya per remarcar les diferències dialectals entre els diferents parlars catalans (i hem de tenir en compte, encara, que el català, entre les llengües d'Europa, és una llengua d'una variació dialectal mitjana-baixa!) i, en un estadi ja més avançat de repressió, s'ha intentat de totes totes aconseguir que pensàssim que l'eivissenc, el mallorquí, el valencià i el català, posem per cas, són llengües diferents, i no variants d'una mateixa llengua.

Tots els estudiosos de la romanística, emperò, convenen que el que es parla entre Salses i Guardamar, de nord a sud, i entre Fraga i l'Alguer, d'oest a est, és la mateixa llengua (coneguda entre nosaltres amb diverses denominacions i, internacionalment, coneguda amb la denominació més habitual, "llengua catalana", que és també la denominació oficial que apareix a l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears.

QUÈ PODEM FER SI ENS DIUEN... QUE EL QUE PARLAM AQUÍ I EL CATALÀ SÓN LLENGÜES DIFERENTS?

Introduïm-los en una conversa on hi hagi, posem per cas, algú d'Eivissa, algú de Mallorca, algú de València i algú del Principat. A la nostra illa això no resulta gaire difícil. Escoltada la conversa, el nostre interlocutor veurà (probablement ja ho sabrà de la seua pròpia experiència prèvia) que no hi ha problemes d'intercomunicació.

Llavors els que podem fer cara d'interrogant serem nosaltres.

-Hi ha paraules en eivissenc que són diferents de com es diuen en català.

Si l'eivissenc és una de les variants de la llengua catalana (com ho és el barceloní, el valencià, el xipella o el nordoccidental), tot el tresor lingüístic de l'eivissenc, pel sol fet de ser-ho, ja resta inclòs dins el conjunt del tresor de la llengua catalana. És a dir, el català és la suma de totes les seues variants, sense excloure'n cap. Per tant, qualsevol paraula que formi part del parlar eivissenc, pel simple fet de formar-ne part, ja és també part de la llengua catalana.

No es pot dir, per tant, amb propietat, que hi hagi cap mot de l'eivissenc que sigui « diferent » del català. Podem dir que és diferent del català estàndard, o del català de Barcelona (o de qualsevol altra àrea catalanoparlant), però no es pot dir que sigui diferent de la llengua catalana, perquè n'és part integrant.

No hi ha cap paraula en eivissenc que no formi part de ple dret del tresor de la llengua catalana.

QUÈ PODEM FER SI ENS DIUEN... QUE HI HA PARAULES EN EIVISSENC DIFERENTS DE COM SÓN EN CATALÀ?

Podem fer-los un petit homenatge a Antoni Maria Alcover i a Francesc de B. Moll i anar al volum que el nostre interlocutor esculli del Diccionari Català-Valencià-Balear. Li suggerirem que busqui la paraula que vulgui, que pensi que és diferent en eivissenc i en català. I trobarem que la paraula, dita a Eivissa, també apareix a d'altres llocs de la nostra geografia lingüística.

“Aquí deim “granera” i no “escombra” deia a Diario de Ibiza una candidata política a les eleccions del 26J de 2016. Com en diuen a València? I a determinades comarques de la demarcació de Lleida?”.

-El coneixement del castellà garanteix la igualtat entre espanyols.

Aquest és un dels arguments més usats pel jacobinisme contra la diversitat lingüística al regne d'Espanya. Es tracta d'una còpia del que es va fer a França durant la Revolució francesa, i pretén que una llengua –la que compta amb més parlants- iguala tothom. Però no iguala tothom en drets, sinó que uniformitza la població.

Precisament, igualar tothom en drets implicaria convertir Espanya en un model lingüístic igualitari, com ara Bèlgica, Suïssa, Finlàndia o el Canadà, països on l'Estat reconeix les diverses llengües com a pròpies i oficials, i els confereix un estatus d'igualtat plena.

El fet d'imposar una llengua com a única oficial de l'Estat i d'obligat coneixement per a tots els ciutadans, enfront d'altres que només han de ser conegudes (i encara) pels parlants de les respectives “comunitats autònomes” crea un evident greuge comparatiu, en comptes d'igualar, marca una profunda desigualtat.

QUÈ PODEM FER SI... ENS DIUEN QUE PER SER IGUALS TOTS ELS ESPANYOLS HEM DE PARLAR CASTELLÀ?

Mostrar, senzillament, la diferència entre ser tots iguals (ser uniformes) o tenir igualtat de drets (ser tractats d'igual manera). Ambdues coses no tenen res a veure.

I respirar profundament, perquè ens vagi aire pertot arreu, especialment al cervell.

-“Imposar” el català discrimina els no catalanoparlants.

Les llengües ben assentades mai no es té la impressió que siguin “imposades”. A qui se li ocorreria dir, per exemple, que el francès s’imposa a Orleans o que el castellà s’imposa a Toledo? I, en canvi, el francès és una llengua perfectament “imposada” (és a dir, establerta) a Orleans. Igual de ben “imposada” que el castellà ho és a Toledo. En aquests casos, emperò, ningú no discuteix la imposició. I, no discutint-se’n la “justícia”, no és percebuda com a “imposició”.

El fet que hom pugui considerar que el català pugui ser “imposat” a Eivissa (o a qualsevol altre territori de llengua catalana) només ens dóna pistes sobre la situació precària en què es troba la llengua, sobre la seua pròpia manca d’assentament social. I podem observar clarament aquest factor veient on es parla més d’“imposició” del català. Als llocs on el català és una llengua amb un assentament social més normalitzat (la Catalunya vella, la part forana de Mallorca) no existeix gaire polèmica sobre una hipotètica “imposició” del català. En canvi, sí que en podem trobar polèmica pública a la Franja de Ponent, al País Valencià o a Eivissa.

Si algun dia arribam a aconseguir la plena normalització de l’ús de la llengua catalana dins la nostra societat (és a dir, que la llengua pugui ser utilitzada sense entrebancs de cap tipus), es perdrà la noció d’“imposició” que ara, tot sovent, plana sobre la nostra llengua.

D’altra banda, la manera de fer que les persones que no tenen el català com a primera llengua esdevinguin membres plenament incorporats a la nostra societat és compartint amb elles la llengua catalana. Volem impedir que els nouvinguts aprenguin el català constitueix una manera efectiva de discriminació envers aquestes persones. Compartir el català implica voler una societat cohesionada, on l’important no sigui l’origen sinó la voluntat, el projecte compartit. Discriminam els no catalanoparlants si impedim que s’incorporin com a membres de ple dret i de ple ús a la comunitat lingüística catalana.

QUÈ PODEM FER SI... ENS DIUEN QUE “IMPOSANT” EL CATALÀ ELS DISCRIMINAM?

Fer cara de pòquer i reafirmar que nosaltres no imposam res a ningú. Senzillament, parlem la nostra llengua i l’escrivim, amb tota naturalitat. I hi volem ser atesos a la nostra part del món. Ni més ni manco que el que fa tothom amb les seues respectives llengües.

-L’eivissenc és cosa de pagesos.

L’eivissenc és cosa de pagesos, quan el parla gent que treballa al camp. Que, per cert, a Eivissa ja constitueix un percentatge mínim de la població. L’eivissenc, avui, és bàsicament cosa d’urbanites. Com qualsevol llengua a qualsevol lloc d’Europa.

La idea d’associar “eivissenc” amb “pagès” no és més que una altra forma de denostament. En èpoques passades, es va intentar associar la nostra llengua amb la pagesia (i, per tant, amb una societat tradicional, molt lligada a la terra i poc

innovadora). Es buscava, per tant, que el català fos una llengua marcada, especialment a les àrees on la llengua es trobava en una situació de major feblesa.

Perquè una llengua es pugui desenvolupar amb tota normalitat dins el seu territori ha de ser no marcada. D'una persona que parla castellà a Madrid o francès a París, en principi, pel simple motiu de la llengua parlada, no en tenim cap tipus d'informació. En canvi, sí que es pretén alguna informació, ni que sigui a nivell d'estereotips, sobre les persones que parlem la llengua catalana (o qualsevol altra llengua minoritzada o minoritària).

Un pagès, evidentment, és una persona que treballa al camp. I el treball al camp no va associat, de manera necessària, amb cap llengua. Per tant, l'eivissenc, la nostra variant insular de la llengua catalana, no és més ni menys pagès que qualsevol altra llengua. Posar-li l'etiqueta implica intentar connotar-la, marcar-la, estereotipar-la, treure-la de la circulació general de qualsevol llengua normalitzada. Per això ho hem de rebutjar fermament.

QUÈ PODEM FER SI... ENS DIUEN QUE L'EIVISSENC ÉS COSA DE PAGESOS?

Preguntar-li al nostre interlocutor si per aprendre la nostra llengua li serà més útil una aixada o una gramàtica catalana.

-No es pot obligar ningú a parlar el català.

Totes les llengües amb un funcionament social normal impliquen obligacions. Qualsevol persona que emigri a Madrid o a París haurà d'aprendre la llengua del lloc, si vol participar de la vida social amb un mínim d'igualtat de condicions. Certament, es pot viure a la nostra part del món sense conèixer-ne la llengua (fins i tot a llocs amb llengües d'ús majoritari), però això implica, lògicament, tota una sèrie de desavantatges i de discriminacions.

Així mateix, hem de tenir en compte que qualsevol dret comporta un deure associat. No poder obligar ningú a usar el català implicaria, automàticament, desproveir els catalanoparlants de tots els drets lingüístics. En la mesura en què nosaltres, en tant que parlants de la llengua catalana, tenguem drets, hi haurà uns deures que hi aniran associats.

Per tant, és totalment fals, i resulta un prejudici inacceptable, la idea que no es pot obligar ningú a usar el català. Ben al contrari: si nosaltres tenim dret a usar-lo existeix, com a mínim, la corresponsabilitat, per part de tots els servidors públics, d'haver-lo de conèixer. I si tenim dret a ser-hi atesos de manera general dins la nostra societat, existeix el deure de disponibilitat lingüística (a les empreses, els comerços, etc).

La idea que existeixen drets que no comporten deures associats resulta prepolítica i, a més, completament falsa. Qui pensi que no s'hauria de poder obligar ningú a parlar català estarà acceptant, implícitament, que els catalanoparlants hem de ser desproveïts de tots els nostres drets lingüístics. Va, per tant, contra la Constitució espanyola, contra

l'Estatut d'Autonomia de les Illes Balears, contra la Declaració Universal dels Drets Humans i contra la Declaració Universal dels Drets lingüístics... entre d'altres.

QUÈ PODEM FER SI... ENS DIUEN QUE NO PODEM OBLIGAR-LOS A PARLAR EN CATALÀ?

Respondre'ls que, per aquests mateixos set sous, tampoc no es pot obligar ningú a circular per la dreta, pagar impostos, aprendre matemàtiques o no a parcar a determinats llocs.

-Als llocs on es parla català sempre hi ha hagut bilingüisme.

Basta demanar-ho als nostres majors. La generalització de la presència del castellà, a Eivissa, és cosa de l'últim mig segle. Amb l'eclosió del turisme, a partir dels anys seixantes del segle passat, hi hagué una vinguda massiva de persones procedents de les àrees més deprimides d'Espanya; per tant, de persones, en bloc, castellanoparlants. Aquestes persones arribaren a Eivissa en una època en què el català estava proscrit pel règim franquista, proscrit de les escoles, dels mitjans de comunicació i de l'ús oficial. Això va dificultar moltíssim la seua incorporació sociolingüística. I encara avui en patim les conseqüències.

Podem dir que, a partir dels anys seixantes del segle XX, es va generalitzar el bilingüisme a les nostres illes. Però abans havíem estat, durant segles i segles, monolingües. No necessitàvem altres llengües per a les nostres activitats quotidianes i pràcticament no hi havia entre nosaltres persones que no parlassin el català.

Ara, emperò, som a les acaballes dels membres de l'última generació monolingüe. El panorama sociolingüístic d'Eivissa i Formentera, emperò, ha canviat radicalment, com la nostra societat en el seu conjunt, durant l'últim mig segle.

La suposició que sempre hem estat bilingües parteix del fet de suposar que sempre hem parlat castellà. Qualsevol de nosaltres pot comptar amb un anecdotari llarg sobre aquesta qüestió. A mi em va impactar especialment la pregunta feta, quan anava a l'institut, per una professora... sobre l'edat en què apreníem a parlar català ("y a vosotros, a qué edad os enseñan a hablar en catalán?"). No fa falta dir res més. Suposar que sempre hem estat bilingües equival a suposar que el català constitueix una invenció recent, una nosa per embolicar les persones que no parlen la nostra llengua, per diferenciar-nos artificialment, per poder atènyer determinats objectius de caire polític. Evidentment, tot allunyadíssim de la realitat.

QUÈ PODEM FER SI... ENS DIUEN QUE AQUÍ SEMPRE HEM SET BILINGÜES?

Somriure, recodar els nostres majors, i arronsar-nos d'espatlles. I demanar-nos si val la pena l'esforç que gastarem a explicar-ho. Potser tanta estultícia no mereix la nostra activació temporal.

-El català és més difícil per als castellanoparlants que no el castellà per als catalanoparlants.

Com respongué l'escriptor Josep Pla a l'aleshores príncep d'Espanya Joan Carles, la distància entre Madrid i Palafrugell és la mateixa que hi ha entre Palafrugell i Madrid, en una ocasió en què el futur rei demanava a l'escriptor empordanès que es traslladàs a la capital de l'Estat.

Amb les distàncies lingüístiques ocorre exactament el mateix que amb les distàncies geogràfiques. Entre dues llengües la distància és la mateixa. És igual de difícil, tècnicament, per als catalanoparlants aprendre castellà que per als castellanoparlants aprendre català. Canvien, emperò, els condicionants socials que afecten la motivació per aprendre la llengua. I, com que la llengua s'aprèn, en un setanta per cent (o més) per motivació i en un trenta per cent (o menys) per perícia i capacitat pròpies, les condicions socials de la llengua resulten fonamentals perquè aquesta sigui percebuda com a fàcil o com a difícil. Es tracta, per tant, de condicionants de tipus social que no guarden cap relació amb la dificultat o facilitat intrínseques de la llengua.

QUÈ PODEM FER SI... ENS DIUEN QUE EL CATALÀ ÉS MÉS DIFÍCIL PER ALS CASTELLANS QUE NO EL CASTELLÀ PER A NOSALTRES?

Expressar-los el nostre profund respecte: estam convençuts que el coeficient intel·lectual mitjà dels castellans no és més baix que el nostre. La idea que hi havia pobles que, com a tals, eren més intel·ligents que no d'altres va perillar abans d'acabar la primera meitat del segle XX, de manera generalitzada.

-El basc és una llengua molt difícil.

No hi ha llengües fàcils i llengües difícils. Cada llengua resulta fàcil per als seus parlants, assequible per als no nadius que la saben parlar i el grau de dificultat va augmentant en la mesura en què n'augmenta el desconeixement.

Un nen basc, en un context bascoparlant, aprèn a parlar igual d'aviat que un nen que parli una llengua romànica, una llengua germànica o una llengua eslava. Tots tarden aproximadament el mateix temps a tenir organitzades les estructures lingüístiques bàsiques. I tots tarden aproximadament el mateix temps a poder-se comunicar d'una manera regular amb les seues respectives llengües. Per tant, no hi ha llengües que presentin una dificultat intrínseca superior a la d'altres.

Des d'una perspectiva bascocèntrica, des del punt de vista d'una persona euskaldun, mai no es consideraria el basc com a llengua difícil, fet que ja ens indica que aquesta consideració parteix de fora de la pròpia comunitat lingüística. Atribuir a unes determinades llengües més dificultat que no a unes altres constitueix, d'altra banda, un prejudici lingüístic bastant freqüent.

QUÈ PODEM FER SI... ENS ALERTEN SOBRE LA DIFICULTAT D'ALGUNA LLENGUA CONCRETA?

Manifestar que allò que actua més clarament com a element de prevenció de malalties degeneratives com ara l'alzheimer és el fet de mantenir el cervell actiu. Aprendre llengües pot ser tan útil per al cervell com fer exercici físic ho és per al conjunt del nostre cos.

-En converses entre parlants de llengües diferents, passam a parlar en castellà per costum.

La consideració subjectiva probablement és vertadera, però la base d'aquesta consideració resulta del tot falsa. El fet de canviar de llengua davant els castellanoparlants s'ha convertit, amb el pas del temps, per als catalanoparlants en un costum. Però, originàriament, no hi tenia res a veure, amb cap costum. Ben al contrari, guardava una relació directa amb la situació de prohibició pública de la llengua catalana i de preponderància política imposada a favor del castellà.

Que allò que inicialment constitueix una imposició claríssima (i és sentida així per la gran majoria dels parlants) acabi convertint-se en un costum no implica que l'origen no existeixi. S'ha convertit en un costum en la mesura en què s'hi pot convertir qualsevol imposició, per injusta que sigui.

En aquests casos, allò que sol ocórrer és que, si hom sap quin és l'origen del costum, si hom en té una consciència ben clara, tindrà a mà els elements necessaris per intentar transformar-lo i revertir-lo. Certament, la preponderància de l'home sobre la dona ha estat un costum generalitzat dins totes les societats i no per això s'accepta que hàgim de mantenir-lo. Com també ho ha estat la desigualtat social, la desigualtat d'oportunitats. O el fet d'amagar determinades opcions sexuals. Tot això han estat costums durant segles i segles. Però avui dia reconeixem, molt majoritàriament, que es tracta de costums que tenen un fonament injust i, per tant, treballem per eliminar-los tan aviat com sigui possible. Les mateixes consideracions hauríem de fer en relació al fet de canviar de llengua sistemàticament quan ens parlen en castellà.

QUÈ PODEM FER SI... ENS DIUEN QUE PARLAM EN CASTELLÀ PER COSTUM?

Mostrant-los que això és mentida, parlant en català. L'exemple rebratrà aquesta idea tronada.

-Sona millor « Margarita » que no « Margalida ».

Ja hem apuntat anteriorment que una de les estratègies per arraconar la nostra llengua ha estat connotar-la. I connotar-la negativament. Durant el segle XVIII, quan es procedí a

la imposició sistemàtica del castellà a nivells formals, es va fer una incidència molt contundent en el fet de considerar el català com una llengua de segona categoria, com un “dialecte”, com una llengua pròpia de pagesos o no apta per a la cultura i per a la ciència.

D'aquestes connotacions negatives (que arranquen del segle XVIII, es mantenen al llarg del segle XIX i les dictadures del segle XX fan tot el possible per reafirmar) encara en queden algunes rèmores, com ara la desconsideració envers la llengua catalana en qüestions com ara si és més o manco ben sonant.

Totes les llengües sonen igual de bé (o igual de malament). I pensar quelcom diferent constitueix, en si mateix, un prejudici lingüístic claríssim. En català sona millor Margalida, perquè és el nom adequat (o Margarida), i en espanyol sona millor Margarita. Com en anglès sona més apropiat Margaret, posem per cas. Però tots els termes són igual d'adequats. Si s'ha pretès que el nostre nom en català sonava pitjor que en castellà ha estat, purament i simplement, per la voluntat d'imposar el castellà. O d'eliminar la nostra llengua, que és l'altra cara de la mateixa moneda.

QUÈ PODEM FER SI... ENS DIUEN QUE QUELCOM SONA PITJOR EN CATALÀ QUE EN ALGUNA ALTRA LLENGUA?

Recordar-los que Carles V parlava alemany amb els cavalls i espanyol amb Déu. No sabem el retorn que tenia, ni de Déu ni dels cavalls. Riure una mica i passar-nos-ho tant bé com puguem. Serà el que ens emportarem d'aquesta vida.

-Si parles català en un lloc públic et poden obligar a canviar de llengua.

Es tracta d'un prejudici destinat a minar la nostra autoestima i, per descomptat, és totalment fals. Ningú no ens pot obligar, ni en un lloc públic ni en cap àmbit privat a abandonar la nostra llengua, si nosaltres no ho volem o ho decidim. La Constitució espanyola diu que el castellà és la llengua oficial de l'Estat i que tots els espanyols tenen el deure de conèixer-la i el dret d'usar-la. Un deure resulta irrenunciable, però a un dret hi podem renunciar tranquil·lament tantes vegades com vulguem. Per tant, constitucionalment, hem de conèixer el castellà, però, també constitucionalment, no tenim cap ni una obligació de fer-lo servir, si no ens ve de gust.

Tenint en compte que la Constitució espanyola constitueix la màxima font legislativa per regular la qüestió de l'ús de les llengües, resulta elemental que no estem obligats, mai, en cap circumstància, a fer servir una llengua diferent de la nostra (si no ho volem). Per tant, ningú no ens hi pot obligar (tret de cadascú de nosaltres mateixos).

Pensar que algú ens pot obligar a canviar de llengua, posem per cas, en un acte públic constitueix, idò, un clar prejudici lingüístic. Ara bé, resulta relativament habitual que, si començam en català, a determinades reunions, surti algú i ens demani que canviem de llengua. En aquest cas, la millor opció és oferir-se a fer un resum en castellà, de manera privada, al final de la sessió. Generalment, qui demana el canvi de llengua després

s'estalvia el resum. Hem de ser conscients que, quan se'ns demana el canvi de llengua, generalment no és perquè no s'entengui el català, sinó perquè qui el demana considera que, quan hi ha parlants de diverses llengües, s'ha de fer servir el castellà. O, senzillament, perquè es tracta d'algú que defensa el supremacisme lingüístic. En aquest cas, canviar de llengua constitueix ni més ni menys que un acte d'indignitat.

QUÈ PODEM FER SI... ENS DIUEN "EN CRISTIANO!"?

Podem intentar recórrer a alguna llatinada que coneguem, a veure si el nostre interlocutor queda mínimament satisfet. La conversa pot anar així...

"-Bon vespre, amigues i amics, avui parlarem de...

-En cristiano !

-Salve, domini atque dominae. Hodie... etc. "

O bé:

"-En cristiano!

-Però aquest no jugava al Madrid?"

-Aquí la llengua oficial és l'espanyol.

Es tracta d'un prejudici heretat de la dictadura franquista. Efectivament, durant tota l'etapa dictatorial, només hi havia una llengua oficial al conjunt de l'Estat: el castellà o espanyol. Amb la democràcia, emperò, i amb la consecució dels diferents estatuts d'autonomia, els nostres pobles es varen decidir per l'oficialització de la llengua catalana. De manera que, avui, legalment, l'Estatut d'autonomia de les Illes Balears estableix que les llengües oficials hi són el català i el castellà.

Al Principat de Catalunya, hi ha tres llengües oficials: el català, l'occità (anomenat aranès a l'Aran) i el castellà. Al País Valencià, les llengües oficials són, igual que a les Balears, la nostra (anomenada allí valencià) i el castellà. Tant l'Estatut de Catalunya com l'Estatut de les Illes Balears, a més, estableixen ben clarament que el català hi és oficial en tant que llengua pròpia dels respectius països i el castellà hi és oficial per mor de la seua condició de llengua oficial de l'Estat.

Molta gent que fa aquesta afirmació desconeix què significa el concepte "llengua oficial". L'oficialitat d'una llengua s'estableix per llei, amb el suport de majories parlamentàries. I no es tracta d'una qüestió discutible. Una llengua, sobre un territori determinat, és oficial o no ho és. No pot ser-ho a mitges ni pot dependre de l'opinió d'una persona o d'un grup. Són les majories polítiques les que regulen les oficialitats lingüístiques.

QUÈ PODEM FER SI... ENS ETZIBEN : « EN LA LENGUA OFICIAL » ?

Lògicament, continuar parlant en català. I així farem el gust al nostre interpel·lador.

-La majoria dels pares voldrien que l'escola fos en castellà.

Aquest és un altre prejudici relativament estès que, amb dades estadístiques a la mà, podem afirmar que, com a tal prejudici, resulta completament fals. Es va poder comprovar quan el govern de les Illes Balears va fer una intensa campanya al voltant de la “llibertat” d'elecció de llengua per a l'alfabetització dels infants a l'arxipèlag. Aparentment, l'opinió pública era contrària a l'ensenyament en llengua catalana, almanco des de la perspectiva d'un govern que era hostil a l'ús prioritari del català com a llengua vehicular a l'Educació.

Els resultats, emperò, varen desfer aquesta consideració sense fonament. Gairebé el 80% dels pares i mares de les Illes Balears varen elegir el català com a llengua per a l'alfabetització dels seus infants, independentment de la llengua que utilitzassin habitualment a casa. Els catalanoparlants elegien el català, senzillament, per pura normalitat lingüística, amb la mateixa naturalitat amb que els danesos o els suecs hi elegirien les seues llengües respectives. I els no catalanoparlants l'elegien perquè volien –volen– que els seus fills aprenguin la llengua pròpia de les illes Balears, com a element clar d'integració a la nostra societat.

La consideració d'uns ciutadans de les Balears poc partidaris de l'ús prioritari de la llengua pròpia a l'Educació va quedar, idò, completament esvaït amb aquestes dades estadístiques. La majoria dels pares i de les mares de les illes Balears volen que els seus infants siguin educats en català i que l'aprenguin com a llengua d'alfabetització i com a llengua vehicular a l'ensenyament. Només des de la voluntat d'intentar impedir-ho es pot haver difòs aquest prejudici lingüístic.

QUÈ PODEM FER SI... ENS DEMANEN CONSELL SOBRE EN QUINA LLENGUA ESCOLARITZAR ELS FILLS?

Explicar-los en quina llengua hem escolaritzat els nostres i ufanar-nos de com els ha anat.

-Ningú no em pot obligar a fer servir el català, si jo no vull.

L'obligació és antipàtica, especialment si no està ben consolidada. Quan una obligació resulta clara i està ben consolidada deixa de percebre's com una obligació. Ningú no es planteja la qüestió en termes de “ningú no em pot obligar a fer servir el castellà, a Toledo, si jo no vull”. Seria un plantejament completament absurd. Tant que la majoria dels parlants ni tan sols sabrien com formular-lo, per estratosfèric i estrany.

En relació a les llengües minoritzades, entre les quals hi tenim la llengua catalana, en canvi, sí que és un plantejament possible. Moltes vegades hem sentit consideracions d'aquest estil.

El prejudici parteix de diversos aspectes que mereix la pena d'analitzar. El primer, com ja hem apuntat, consisteix a percebre el català com una antipàtica obligació. Haver de

conèixer la llengua del lloc, a qualsevol banda del món, resulta el més normal i el més natural, i habitualment ningú no ho discuteix. Però, si la llengua no es troba prou ben consolidada socialment, pot ser percebuda d'aquesta manera. Si no és prou obligatòria la podem considerar com una obligació. Primer prejudici, idò: obligar o no obligar. En condicions normals, cadascú s'obliga a si mateix a aprendre la llengua del lloc on viu, si no és la pròpia de l'indret.

La segona consideració, en relació a aquest prejudici, és la seua falsedat. El català és una de les dues llengües oficials de les Illes Balears, i l'oficialitat comporta tota una sèrie d'obligacions (perquè també confereix determinats drets). Si els catalanoparlants tenim dret, en determinades circumstàncies, a usar la nostra llengua, aquest dret ha de ser correspost amb determinades obligacions per part d'aquelles persones que ens hi hagin d'atendre.

Hom pot obligar a fer servir el català a l'administració (autonòmica, perifèrica de l'Estat, municipal...), a l'Educació (els professors no poden inhibir-se i evitar el fet que almanco el cinquanta per cent de l'activitat educativa, a les Balears, s'ha de fer en llengua catalana), a la Sanitat (els pacients tenen drets a ser atesos en català o en castellà, d'acord amb la seua decisió personal), a moltes empreses on la política corporativa requereix el coneixement i l'ús de les dues llengües oficials, i a un llarg etcètera d'àmbits. I tant que es pot obligar a usar el català! Si no, no seria llengua oficial. Des del nostre punt de vista, aquest prejudici constitueix una rèmora de l'etapa dictatorial franquista, quan el català, efectivament, no era oficial. I, per tant, no era de coneixement ni d'ús obligatori per part de ningú, sinó tot al contrari: els catalanoparlants estàvem completament desposseïts dels nostres drets lingüístics.

QUÈ PODEM FER SI... ENS DIUEN QUE NINGÚ NO ELS POT OBLIGAR A USAR EL CATALÀ?

Trepitjar-los l'ull de poll (metafòricament), a veure si, com a mínim, diuen les paraulotes en la llengua del país.

-El català no m'agrada.

El fet de plantejar-se si una llengua "agrada" o no ja constitueix un clar prejudici lingüístic. Algú es pot imaginar, per exemple, una persona de fora de França anant a viure a aquest país i plantejant-se si el francès li agrada o no? Es tracta d'un plantejament completament fora de lloc, absurd, sense cap sentit. Però, en canvi, es tracta d'un plantejament relativament habitual en relació a les llengües minoritzades. Hi ha persones que afirmen que no parlen català o que no en volen aprendre perquè "no els agrada". El fet mateix que algú s'ho pugui plantejar en aquests termes ja posa clarament al descobert la manca de normalitat en l'ús social de la llengua.

Totes les llengües són útils per a les persones que les utilitzen, i constitueixen un element de generació de lligams i de construcció de manera de veure el món. Pensar que n'hi ha de més "agradables" unes que altres suposa, senzillament, un prejudici promogut per aquells que voldrien que minvès la diversitat lingüística real existent al món.

En la mesura en què l'ús del català i l'estatus de la llengua es vagin normalitzant dins la nostra societat, el concepte d'"agradar" o no anirà desapareixent. I la gent s'hi adaptarà amb tota normalitat, si no la tenen com a primera llengua (o com a llengua coneguda), perquè farà part de la normalitat de la nostra societat.

En principi, no hi ha holandesos als quals no els agradi el neerlandès ni suecs als quals no els agradi el suec ni italians als quals no els agradi l'italià. La anomalia, reduïda a termes purament estadístics, resulta completament flagrant.

QUÈ PODEM FER SI... ALGÚ ENS DIU QUE EL CATALÀ NO LI AGRADA?

Sorprendre'ns. A nosaltres ens agraden totes les llengües. Ens ho passam bé parlant-les i aprenent-les. Sorprendre'ns i oferir-los la nostra ajuda. Que no t'agradi una llengua, més i més si és la pròpia del país on vius, no deixa de ser un problema...

-Val més parlar castellà amb els fills: així es poden comunicar amb quatre-cents milions de persones.

El prejudici em remet a una anècdota protagonitzada per n'Andreu Martín, ja fa anys. L'escriptor tenia un infant petit, al qual parlaven en català tant ell mateix com la seua companya. Martín, emperò, té parents a Castella. I, en certa ocasió, hi anà a celebrar alguna festivitat, amb l'infant encara molt menut. En sentir que li parlava en català, un d'aquests parents li va dir: "*No comprendo por qué le hablas en catalán, si en castellano podría comunicarse con cuatrocientos millones*". La resposta de l'autor de novel·la negra va ser contundent: "*no me imagino a mi bebé hablando con cuatrocientos millones!*". Evidentment, no hi ha millor manera de desmuntar un prejudici flagrant, com aquest, que reduir-lo a l'absurd.

Segons aquest prejudici, tothom hauria de parlar anglès (o xinès, si escollíem la llengua amb més parlants del món). Però tendria tan poc sentit parlar castellà com parlar català. Si allò que es busca és el màxim de gent amb qui poder comunicar-se, només la primera llengua d'intercomunicació a nivell internacional resultaria un instrument òptim. I, per tant, en la mateixa mesura, totes les altres serien negligibles. Ho serien igual, seguint aquesta mateixa lògica, el francès o l'alemany que el bretó o el sorab.

El prejudici parteix de dues consideracions completament falses: la primera que nosaltres ens intercomunicam amb moltíssima gent. Cada llengua resulta útil per a comunicar-se entre els parlants que la utilitzen normalment. I no hi ha ningú que parli amb quatre-cents milions, ni amb quatre milions, ni amb quatre-cents mil persones de

manera habitual. Per tant, parlar de xifres per justificar o no parlar una determinada llengua als fills resulta completament mancat de qualsevol lògica. La segona consideració falsa és que la llengua constitueix només un element d'intercomunicació, d'intercanvi d'informació. La llengua és molt més que això. Cada llengua crea una cosmovisió, una manera d'entendre el món, i genera una cultura pròpia, diferenciada de totes les altres. La diversitat cultural ens fa més forts i més rics com a humans. La reducció d'aquesta diversitat (fins a nivells extrems, com proposen alguns) contribuiria a una cretinització inexorable de la nostra espècie. La diversitat, a nosaltres com a totes les altres espècies, ens serveix, senzillament, per sobreviure.

QUÈ PODEM FER SI... ENS DIUEN QUE PARLEN CASTELLÀ ALS FILLS PERQUÈ ES COMUNIQUIN AMB QUATRE-CENTS MILIONS?

Posar-nos la mà al cap i prendre'ns una aspirina.

-Parlar sempre en català és cosa de gent « tancada ».

Apliquem-hi un criteri mínimament igualitari i bidireccional. Si parlar sempre en la llengua pròpia és cosa de gent “tancada”, la comunitat lingüística de l'Estat espanyol amb un nombre total més elevat de gent tancada seria la castellana, perquè hi ha milions de persones que sempre parlen només en castellà. Comparats amb nosaltres, els castellanoparlants serien tancadíssims. I nosaltres ho seríem comparats, per exemple, amb els parlants d'euskera, que serien enormement oberts. Però els occitanoparlants encara serien més oberts que no els bascos, puix que han de canviar tot sovent de llengua si es volen entendre amb una part important de la seua societat.

Parlar la llengua pròpia de cadascú no és cosa de gent “tancada”, sinó que és allò que normalment fan la majoria de les persones d'arreu del món, si no es mouen del seu lloc de naixement (o d'on habiten normalment) i si no participen en esdeveniments on hi hagi parlants de moltes llengües diferents. En determinades ocasions, tothom necessita una interllengua, una llengua d'intercomunicació de gran abast que ens permeti d'entendre'ns amb persones que parlen llengües diferents de la nostra. Però la majoria dels parlants, en condicions normals, passen la major part del temps usant només la seua llengua i no havent de recórrer a cap altra.

La consideració que parlar sempre una determinada llengua és cosa de gent “tancada” té a veure amb les connotacions negatives que, des del poder, a través de la Història, s'ha volgut aplicar a l'esmentada llengua. I això només resulta possible amb llengües minoritzades o amb llengües minoritàries. No s'aplica mai a llengües d'ús normal dins la seua societat. A ningú no li passa pel cap de pensar que una persona pugui ser “tancada” perquè parla pràcticament sempre en italià, si viu a Itàlia. Les mateixes persones que consideren “tancats” els que parlen sempre en català potser usen només una llengua i no per això es consideren “tancades” a si mateixes.

Record una ocasió en què un advocat de procedència aturiana mantenia una conversa amb mi, relativament llarga. Ell parlava en castellà tot el temps (de fet, sempre parlava només en castellà) i jo li responia en català. I manteníem una conversa pròpia del

bilingüisme actiu. Al cap d'una estona, emperò, no s'ho va poder aguantar i em va etzibar: “*es muy cerrado, usted*”. Em va sorprendre la interpel·lació, i la desqualificació, i li vaig demanar per què m'ho deia. “*porque habla todo el tiempo sólo en catalán*”. “I vostè em parla a mi tot el temps només en castellà. Ho devem ser igual, no?”, li vaig respondre. Encara record la cara de sorpresa amb què em mirava. I la manca de paraules per respondre una cosa tan elemental.

Aquest prejudici sovent transcorre paral·lelament a la consideració que hi ha qui parla un català més « tancat » que d'altres. Normalment, se sol aplicar al català més genuí, menys castellanitzat, més ric i amb unes estructures menys interferides.

QUÈ PODEM FER SI... ENS CONSIDEREN TANCATS ?

Oferir-los una abraçada? Si els prejudicis estan tan arrelats, potser els ajuda més una abraçada que qualsevol intent pedagògic.

-El català es pot usar com a arma política.

Els mateixos que sostenen que usar sempre el català és cosa de gent “tancada” són els que poden sostenir el prejudici que el català es pot usar com a arma política. Històricament, les llengües que han estat usades inexorablement com a arma política han estat les majoritàries, les que han usat el nacionalisme i l'imperialisme per intentar absorbir d'altres pobles. Les llengües minoritzades o les minoritàries no han sofert aquest ús com a arma política.

Es fa servir, en aquest cas, emperò, un discurs que consisteix a atribuir als altres el que un ha fet. El fenomen ha estat estudiat en psicologia social i no resulta nou en absolut. Si el castellà s'utilitza com a arma política, s'acusa els gallecs, els bascos i els catalanoparlants d'usar les nostres respectives llengües com a arma política.

Els catalanoparlants, senzillament, aspirem a viure en la nostra llengua, com ho fan els parlants de qualsevol llengua normalitzada, sense que això ens hagi de conferir cap tipus de qualitat política específica. Com ocorre amb els parlants de llengües de ple ús. No en sabem res, de l'adscripció política d'un italo-parlant a Roma, posem per cas. En canvi, sí que se'ns suposa una determinada inclinació política als catalanoparlants que funcionam normalment en la nostra llengua. I fins i tot moltes vegades aquesta inclinació política és directament rebutjada, i per això se'ns diu que el català es pot utilitzar com a arma política. Res més lluny de la realitat.

QUÈ PODEM FER SI... ENS ACUSEN D'ANAR ARMATS AMB EL CATALÀ?

Anar-nos-en de cacera amb tres o quatre diccionaris?

-Promoure el català va contra la unitat d'Espanya.

Promoure el català no s'adiu amb la idea castellana d'Espanya, promoguda de manera fèrria a partir de principis del segle XVIII. No seria cap obstacle, emperò, per a una Espanya que reconegués la seua pluralitat lingüística i cultural. Si promoure el català va en contra de la unitat d'Espanya, es fa una assimilació entre Espanya i Castella. Per aquest motiu existeixen reivindicacions secessionistes, especialment a Catalunya.

El nacionalisme castellà, en forma d'espanyolisme, és fortament excloent. No ens deixa ser espanyols en català, no accepta el català com una llengua espanyola amb igualtat de drets i deures amb el castellà, no accepta que el català sigui llengua oficial de l'Estat (juntament amb el castellà), no sent els catalanoparlants com a plenament espanyols i no sent el català com una llengua pròpia, que s'ha de respectar i s'ha de promoure.

Quants cantants han representat Espanya a Eurovisió, per exemple, cantant en català ? Tenint en compte que devers un 20% dels ciutadans amb passaport espanyol som catalanoparlants, estadísticament n'hi hauria d'haver dos de cada deu, o un de cada cinc. Quants films en català s'han presentat a optar per al millor film de parla no anglesa als Oscar de Hollywood ? També n'hi hauria d'haver un de cada cinc.

No és el català allò que va contra la unitat d'Espanya, sinó el nacionalisme excloent castellà, que expulsa de la seua idea d'Espanya tot el que no sigui fet i pastat a la manera de Castella. Som com som, i com diria el poeta Miquel Martí i Pol, més val saber-ho i dir-ho.

QUÈ PODEM FER SI... ENS DIUEN QUE ANAM CONTRA ESPANYA PERQUÈ PARLAM CATALÀ?

Convidar-los a fer una passejada per Dalt Vila i presentar-los la vida i miracles del gran Ramon Muntaner, per exemple.